

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 43 Volume: 9 Issue: 43

Nisan 2016 April 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TÜRK-ARAP İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA TÜRK TOPLUMUNDA DEĞİŞEN ARAP İMAJININ TURİZME YÖNELİK HABER ÇERÇEVELERİNDE TEMSİLİ
TO BE REPRESENTED IN THE NEWS FRAMES OF THE TOURISM NEWS OF ARAB IMAGE CHANGING IN TURKISH SOCIETY AT THE CONTEXT OF TURKISH - ARAB RELATIONS

Yavuz BAYRAM*

Öz

Türkler ve Araplar Osmanlı İmparatorluğu çatısı altında uzun yıllar birlikte yaşamış iki millettir. İmparatorluğun yıkılmasına yakın bu birliktelik siyasi olayların tetiklemesi ile bozulmuştur. Kurtuluş savaşı sonrası yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti yönünü batıya çevirmiştir. Özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında sosyal, kültürel ve siyasi hayatta olumsuz Arap imajının gölgesinde Türk-Arap ilişkilerinde kopmalar yaşanmıştır. Bu durum 2000'li yılların başına kadar böyle devam etmiştir. Son yıllarda ise Arap ülkeleri ile ekonomik, siyasal ve askeri alanlardaki yakınlaşmalar Türkiye'de yoğun bir Arap turizmi yaşanmasını sağlamıştır. Günümüzde Arap turistler büyük şehirlerin dışında Anadolu'da birçok şehirlerde görülebilmektedir. Hatta Arap turistlerin mülk edinerek Türkiye'de yılın belli dönemlerinde yaşamaları söz konusudur. Son yıllarda Türk-Arap ilişkilerinde siyasal alanda yaşanan bir takım değişimler vardır. Bu değişimler sosyal ve kültürel alana da yansımaya başlamıştır. Yapılan bu çalışmanın da amacı iki toplum arasındaki yakınlaşmaya bağlı olarak değişen Arap imajının gazetelerde nasıl temsil edildiğini ve hangi çerçevelerden sunulduğunu ortaya koyabilmektir. Bu amaçla Arap turistlerin yoğun olarak ziyaret ettikleri Trabzon ilindeki yerel gazetelerin haberleri araştırma konusu yapılmıştır. Çalışma sonucunda Arap turizminin ekonomik boyutlarının haberlerin çerçevelenmesini de etkilediği ve Arap imajının haberlerde olumlu olarak temsil edildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk-Arap İlişkileri, Arap İmajı, Haber Çerçevesi, İçerik Analizi, Yerel Gazeteler.

Abstract

Turkish and Arab people are two nations that lived together in the Ottoman Empire Administration at a long time period. This association deteriorated at close time to collapse of the Ottoman Empire due to political reasons. the Republic of Turkey new founded after the Turkish War of Independence head towards Western. Especially, Turkish and Arab countries broke with social, cultural and political life areas at shadow of the negative Arab image at early years of the Republic of Turkey. This situation kept on until beginning of the period 2000. The convergences at economic, political and military areas between Turkey with Arab countries at the last years have caused intensive Arab tourism in Turkey. Arab tourists have been seen a lot of cities except for big cities at the present time. In addition to this, Arab tourists have had landed property and they have lived in Turkey at a period of time of a year. There are some changes at Turkish - Arab relations in political area in recent years. At the same time these changes have started at social and cultural areas. Aim of the study is to determine how changing Arab image is represented in newspapers as depending on convergence between the two societies. For this purpose, the news of local newspapers in Trabzon city where Arab tourists have repeatedly visited were made research topic in this paper. Results of the study have represented that economic area of Arab tourism have effected to news framing. Also, Arab image was positively represented in news according to the results of the study.

Keywords: Turkish-Arab Relations, Arap Image, News Frames, Content Analysis, Local Newspaper.

Giriş

Genel itibarıyla Türkler ile Araplar uzun yıllar Osmanlı topraklarında sorunsuz bir şekilde yaşamışlardır. Bu durum İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) iktidara gelene kadar devam etmiştir. Çökmekte olan bu çok kültürlü, çok inançlı ve farklı etnik unsurları barındıran devletin ancak Türk unsurlara dayanarak ayakta kalabileceğini düşünen Cemiyet, Balkanlardaki farklı unsurların aksine milliyetçilik akımından fazlaca etkilenmeyen Araplara da Balkan ülkelerine uyguladıkları daha sıkı merkezîyetçi politikayı uygulayınca sorunlar patlak vermiştir. Özellikle Hicaz bölgesinde ki farklı kabile ve sülale liderleri bu merkezîyetçi tutumdan çok rahatsız olmuşlar ve hatta Mekke Emir'i Şerif Hüseyin İngilizlerin de kışkırtmasıyla Osmanlı devletine isyan bayrağı açmıştır.

Bu isyan hareketi Arap yarımadasını Osmanlı'dan koparmaya yeterli olmasa da Birinci Dünya Savaşı'nda zaten birçok cephede savaşan Osmanlı Devleti'nin enerjisini ziyadesiyle bölmüştür. Araplar ile Türklerin siyasi olarak birbirinden uzaklaşması özetle bu gelişmeler ışığında olurken, sosyal ve kültürel kopmalar ise Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile gerçekleşmiştir. Çalışmanın ilerleyen kısmında

* Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, yaba@ktu.edu.tr

özetleneceği gibi, birçok farklı icraat ve politika Türkler ve Araplar arasında ki sosyal ve kültürel uzaklaşmayı da sağlamıştır. Uzun yıllar Türk toplumunda Arap imgesi olumsuzluklarla birlikte düşünülmüştür. Aynı durum Arap toplumu açısından da söz konusudur. 2002 seçimleri ile iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) bu olumsuz imajın değişmesinde yapmış olduğu siyasi ve ekonomik girişimlerle etkili olmuştur. Muhafazakâr ve İslamcı söylemleri ile ön plana çıkan AK Parti Arap ülkeleri ile özellikle Arap Baharı ve Suriye iç savaşı yaşanana kadar yakınlaşma içerisinde olmuştur. AK Parti'nin özellikle Filistin sorunu karşısında İsrail'i olumsuzlayan politikaları ve aynı partiden başbakanlık yapmış, sonra da Cumhurbaşkanı olmuş Tayyip Erdoğan'ın uluslararası platformlarda bunu her fırsatta dile getirmesi Arap toplumunun Türklere bakış açısını - ki bu bakış açısı özetle Türkiye'yi Batı'nın ileri karakolu olarak görür- da etkilemiştir.

Yapılan bu çalışma son zamanlarda Türkiye'ye yoğunlaşan Arap turizmi ışığında politik alanda değişen Arap-Türk ilişkilerinin ekonomik, sosyal ve kültürel alana nasıl yansıdığını gazete haber çerçeveleri üzerinden ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Trabzon ilinde yayın yapan yerel gazetelere odaklanılmıştır. Zira Trabzon son yıllarda yoğun bir Arap turizmi ile karşılaşmış, hatta gelen turistlerin önemli bir kısmı Trabzon'da mülk edinerek, burada yaşamayı tercih etmiştir. İşte bu nokta da Trabzon kenti ve basını - kozmopolit kentlere ve onların basın organlarına göre - sosyolojik olarak ötekileştirme reflekslerinin daha çabuk harekete geçebileceği yereli temsil ettikleri için özellikle seçilmiştir. Çalışmanın ilk kısmında Türk-Arap ilişkilerinin nasıl gelişip değiştiğine dair bir takım tarihi bilgilere ve tarihçilerin görüşlerine yer verildikten sonra çalışmanın amacı, önemi ve yöntemi ortaya konulmuştur. Son olarak da çalışmanın bulguları ortaya konulmuş ve ulaşılan sonuçlar irdelenmiştir.

1. Değişen Türk-Arap İlişkileri ve Arap İmajı

Tarihi kaynaklara göre Türkler ile Arapların ilişkileri Türklerin kitlesele olarak Müslüman olmaya başlamalarından önce de mevcuttur. Yaygın bilinen iddia Türklerin 751 yılındaki Talas savaşı ile Müslümanlığı yakından tanıdığıdır. Yaklaşık 400 yıllık bir dönemi kapsayan zaman dilimi içerisinde Türkler ve Araplar Osmanlı Devleti çatısı altında birlikte yaşamışlardır. İmparatorluklar çağı olarak bilinen dönemde gerek Osmanlı'nın etnisiteyi dikkate almayan devlet felsefesi gerekse de etnik unsurları bağımsızlık düşüncesine sevk edecek olan düşüncelerin gelişmemiş olması iki farklı milleti barış içerisinde yaşatmıştır. Tarihçilerin yaygın görüşüne göre Türk-Arap ilişkilerinde kopma yaşanmasına en çok tesir eden iki olaydan bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde İTC'nin iktidarı tamamen ele geçirek Türklük unsurunu ülke yönetiminde öne çıkarması, ikincisi ise 1924 yılında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinde Hilafetin kaldırılmasıdır. Kayalı'ya göre "İTC'nin iktidarı ele geçirdikten sonra Türklere imparatorluk içinde öncü bir rol atfeden ve bu şekilde imparatorluğu yeniden organize etmeyi amaçlayan politikalar benimsemesi ve yerel politik önderleri ortadan kaldırmayı hedeflemesi, Osmanlı idaresi altında yaşayan Arap ileri gelenleri arasında tepkiyle karşılanmış ve adem-i merkezîyet ve eşit temsil içerikli taleplerin artışına yol açmıştır" (Kayalı, 1992:17-141'den aktaran Çiçek, 2012:170). Türk-Arap ilişkilerini tarihsel açıdan etkileyen ikinci önemli olay ise 1924 yılında Halifeliğin kaldırılması olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle ayrılan Osmanlı Devleti'nin toprakları Batılı devletlerce paylaşılmış, Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Batılı devletleri Anadolu topraklarından atmak için bir savaşa girişilmiştir. Atatürk ve arkadaşları Misak-ı Milliye belirledikten sonra başlattıkları mücadelede başarılı olmuşlar ve Türkiye Cumhuriyeti devletini kurmuşlardır. Genç cumhuriyeti kuran kadrolar ülkenin yönünün -Tanzimat aydınının da düşüncesi budur- Batıya dönmesi gerektiği ve buradan hareketle Osmanlı'dan kalan tüm ağırlıklardan kurtulunması gerektiği şeklindedir. İşte Osmanlı'dan kalan bu ağırlıklardan birisi de hilafettir. Osmanlı devleti yıkılınca hilafetin sürdürülüp sürdürülmemesi gerektiği hem Türkiye Cumhuriyeti'nde hem de Osmanlı'dan ayrılmanın boşluğunu yaşayan Arap kamuoyunda tartışılmıştır. Çiçek'e göre "hilafet kaldırılıncaya kadar hem Türk yetkililer hem de Araplar, Osmanlıcılığı bir alternatif olarak görmüşlerdir. Osmanlı Devleti'nin Arap topraklarından çekilmesinden sonra Cumhuriyet'in kurulmasına kadar geçen dönemde Türk-Arap ilişkileri, halifenin manevi otoritesi altında emperyalizme karşı işbirliği çerçevesinde şekillenmiştir" (Çiçek, 2012:179).

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasından önce yaşanan siyasi ve tarihi gelişmeler ile Cumhuriyetin kurulmasından sonra yaşanan gelişmeler yaklaşık 400 yıldır genel itibarıyla sorunsuz biçimde devam eden Türk-Arap ilişkilerini etkilemiştir. Özellikle yeni kurulan Cumhuriyet'te toplumun yönünü Batıya dönmesi gerektiği şeklindeki inanç Doğuyu hatırlatan Arapların ötekileştirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu ötekileştirmede 1. Dünya Savaşı'nın en sıcak zamanı olan 1916 yılında Mekke'de merkezi otoriteye isyan eden Şerif Hüseyin'in eylemi dayanak noktası olarak alınmıştır. Çiçek'e göre "milliyetçi motifler taşımamakla birlikte, Arap toplumunu da temsil etmekten uzak olan bu isyan hareketi Türkiye'de, daha sonraki dönemlerde ulus inşa süreçlerinin bir parçası olarak Arap ihanetine dönüşmüş ve Arap algısının oluşmasında büyük bir paya sahip olmuştur"

(Çiçek, 2012:169,170). Tarihçilerin önemli bir kısmı Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında Arap ihanetinin gerekçesi olarak ileri sürülen Şerif Hüseyin isyanının aslında tüm Arap toplumunu ve o zaman ki Arap ileri gelenlerini temsil etmekten uzak olduğunu düşünmekte ve hatta Arap milliyetçiliğinin bu isyanla birlikte düşünülemeyeceğini ileri sürmektedirler¹. Çiçek'e göre de bu durum Cumhuriyeti kuran kadroların bilinçli bir tercihidir. "...hem ulusçuluğa motive olmak hem de Türklüğü yeni vatandaşın tarih algısını şekillendirirken daha merkezî bir yere oturtmak adına, Araplar I. Dünya Savaşı'nda Türkleri arkadan vuran "hainler" olarak damgalanıp ötekileştirildiler ve bir anlamda temsil ettikleri imajla benimsenen yeni radikal-Batıcı ideolojinin çimentosu oldular" (Çiçek, 2012:181). Bu durum Cumhuriyetin yakın dönemlere kadar yazılan bakanlık onaylı ders kitaplarında dahi kendine yer bulmuştur. Araplar Osmanlı'yı arkadan vuran, İngilizlerle işbirliği yapıp ayaklanan², kime ve neye göre tanımlandığı belli olmamakla birlikte 'medeniyetten bihaber çöl bedevi' insanlar olarak tasvir edilmiştir. Şüphesiz bu durum uzun yıllar boyunca Osmanlı Devleti egemenliğinde kalmış olan Arap toplumları açısından da geçerlidir. Birinci Dünya Savaşı'ndan çok sonraları bağımsızlıklarına kavuşan Arap toplulukları da Arap milliyetçiliğinin de etkileri ile Osmanlıyı ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni olumsuz olarak kendi toplumlarında resmetmiştir. Bu yüzde son zamanlarda İslam Tarih Sanat Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) öncülüğündeki geliştirilen yeni bir projeye, Türkiye ve Arap ülkeleri tarih dersi kitaplarındaki karalamaları temizleme hususunda çalışmalar yapıldığı bilinmektedir (Yılmaz, 2008:113).

Hilafetin kaldırılmasına kadar Arap milliyetçiliği Türk-Arap ilişkilerinin bozulmasında çok etkili olmamıştır. Fakat hilafetin kaldırılması ile birlikte Araplar Osmanlılıktan umudunu kesmiş, yavaş yavaş milliyetçi görüşleri benimsemeye başlamıştır. Kürkçüoğlu'na göre Atatürk döneminde Arap-Türk ilişkileri bakımından milliyetçilik ideolojisinin bölgede yayılması ile birlikte her iki halkın birbirinden kopmalarına zemin hazırlanmış, modernleşme projesi de bu süreci pekiştirmiştir (Kürkçüoğlu,1972:6'dan aktaran Duran-Karaca, 2011:207). Tek parti dönemi boyunca Türk-Arap ilişkileri genelde mesafeli olmuştur. Zira Türkiye kendi içinde kalkınma çabaları içerisinde iken, yanı başında Batılı büyük güçlerin hala hakimiyetinde olan Arap toplumları ile ilgilenmemiştir. William Hale göre de 1923 yılında 1950'li yıllara kadar geçen sürede Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkiler ya mesafeli olmuş ya da kuşku ve şüphelere dayalı bir şekilde gerçekleşmiştir. Yazara göre bu durumun iki sebebinden ilki bölge ülkelerinin uzun süreli Osmanlı hakimiyetinde kalmaları iken ikincisi ise Halep, Hatay ve Musul konusundaki sömürgeci Batı devletlerinin temellerini atmış oldukları kuşkulardır (Hale, 2003:60-61'den aktaran Duran-Karaca, 2011:206-207). Türk-Arap ilişkilerine bir Arap gözüyle bakan Basheer Nafi de Menderes'in Türkler açısından her ne kadar Anadolu muhafazakârlığını ifade etse de Arap toplumu için kuşku ile izlenen bir lider olduğunu ifade etmektedir. Ona göre Türkiye'nin gerek NATO üyeliği, gerekse de 2. Dünya savaşından beri Batı yanlısı bir politika izlemesi ve de İsrail devletini ilk tanyan ve diplomatik ilişki kuran Müslüman devlet olması Araplar açısından kuşku arttıran gerekçelerdi (Nafi, <http://setav.org/tr/araplar-ve-modern-turkiye-algilari-degistirme-zamani/yorum/748>, er.tar. 19.03.2016). Özellikle Türkiye'nin 28 Mart 1949 tarihinde İsrail'in devlet olarak varlığını kabul etmesi ve kendi topraklarındaki Yahudilerin Filistin'e göç etmelerine izin vermesi Türkiye ile Ortadoğulu Arap ülkeleri arasındaki ilişkileri kopma noktasına getirmiştir (Erhan-Kürkçüoğlu, 2005:640-641, Sönmezoglu, 2006: 95-96).

27 Mayıs 1960 darbesinden sonra da Türk-Arap ilişkileri resmi bakımdan hep mesafeli olmuştur. Fakat Filistin davasının 1970'li yıllarda Müslüman ülkelerde o ülkelerin kendi iç politik grupları açısından romantik

¹ Bknz. Mustafa Bostancı, (2014). "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Hicaz'da Hâkimiyet Mücadelesi", Gazi, Akademik Bakış, Cilt 7, Sayı 14, Yaz, ss. 117-136. , Zekeriya Kurşun, (1992). Yol Ayrımında Türk-Arap İlişkileri, İrfan Yayınevi, İstanbul, s.47.

² 2004 yılında MEB tarafından basılan *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* kitabında I. Dünya Savaşı sırasında Arapların tutumu hakkında şunlar yazılmaktadır: "İngilizler, Osmanlı Devleti içinde yaşayan Arapları kıskırtıp onların çoğunlukta oldukları bölgeleri nüfuzları altına almayı da düşünüyordular. Yüzlerce yıl Osmanlı Devleti'nde huzur içinde yaşayan, askere bile alınmayan Araplar, İngiliz casusları tarafından kıskırtıldılar. Öte yandan İngilizler hem Güney Irak'a hem de Aden'e çıkarma yaptılar. Türk birlikleri bir yandan ayaklanan Araplarla bir yandan da İngilizlerle uğraşmak zorunda kaldılar... Arap Yarımadası'nda ayaklanan Araplarla uğraşan Türk kuvvetleri kahramanca savaşmalarına karşın, pek çok yeri elden çıkarmak zorunda kalmışlardı... [İngilizler Mısır'dan ilerlerken] bu sırada Araplar da ayaklanarak İngilizlere yardımlarda bulunmuşlardır" (Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2004), s. 31.) (M. Talha ÇİÇEK, Erken Cumhuriyet Dönemi Ders Kitapları Çerçevesinde Türk Ulus Kimliği İnşası ve "Arap İhaneti", *Divân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* cilt 17 sayı 32 (2012/1), 169-188, s. 185). XX. asır Arap edebiyatı açısından yeni bir dönemdir. Bu dönemin önde gelen yazarları Cemâluddîn el-Efganî, Muhammed Abdûh, Ahmed Emin, Reşid Rıza, Corci Zeydân'dır. Bu dönemde Arap Edebiyatçılarınun birçok yapıtlarında eski dönemlere ait olumlu Türk imajının olumsuz tiplemelelere doğru kaydırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Söz konusu yazarlar, Türkler hakkında olumsuz imajı ifade ederken, sadece kendi kanaatlerini ifade etmekle kalmamışlar, aynı zamanda eski dönemlere ait edebi eserlerde var olan bilgileri de bu kanaatlerine paralel olarak yorumlama çabası içerisinde girmişlerdir (İbrahim Yılmaz, Tarihi ve Edebi Açından Türk-Arap İlişkileri, NÜSHA, YIL: 8, SAYI: 27, 2008/ II, ss.101-114, s.110).

bir özgürlük savaşı halini alması, Türkler ile Arapları Filistin meselesi üzerinden yakınlaştırmıştır. Türkiye'den de özellikle sol görüşe sahip pek çok genç Filistin kurtuluş mücadelesine destek olmak için Suriye'deki kamplarda silahlı mücadele eğitimi almıştır. Ülke içindeki İslami kesim ise silahtan uzak yöntemleri benimseyerek bu mücadeleye destek olmaya çalışmıştır. Özal dönemi de dahil olmak üzere Türk-Arap ilişkilerini belirleyen en önemli saik Türkiye'nin Batı ile olan ilişkileri olmuştur. Yani Türkiye Batı'nın müttefiki olarak Araplarla olan ilişkilerini ayarlarken, Araplar da Türkiye'yi Batı'nın ileri karakolu olarak görmüştür. Türk toplumu ile Arap toplumu arasındaki ilişkiler AK Parti'nin 2002 seçimlerinden bu güne iktidarda olduğu dönemde nispeten daha yakın bir çerçeveden gerçekleşmiştir. Uzel'e göre "Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti döneminde Ortadoğu bölgesiyle Türkiye'nin ilişkileri giderek gelişmiş, hem siyasal (sık ziyaretler, İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreterliği) hem ekonomik (artan ticaret ve yatırım) hem de kültürel (Türk dizilerinin popülerliği, turizmin artması) bağlar güçlenmişti. Ortadoğu genel olarak AKP hükümetinin dış politikada en önem verdiği, en iddialı olduğu bölgeydi ve Türk dış politikasının ana eksenine hâline gelmeye başlamıştı. Erdoğan'ın Davos çıkışıyla Türkiye'nin bölgedeki konumu artık yakın ilişkiler geliştiren bir ülkeden, liderlik iddiasında olan bir bölgesel güce evrilmişti" (<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/dis-politikada-deger-odakli-siyasetten-ortadogu-gercegine>. er.tar.20.03.2016). Nafi de benzer görüşleri paylaşmaktadır. Ona göre AK Parti'nin iktidara gelişi "Arap dünyasının cumhuriyet tarihinde bu zamana kadar görülmemiş biçimde ilgisini Türkiye'ye çekti. Türkiye ile Arap ülkeleri arasında iş, yatırım ve ticari ilişkiler, gerek resmi anlaşmaların bir sonucu olarak gerekse özel girişimler vesilesiyle, daha önce görülmemiş düzeyde büyüdü. Türkiye, 2006 savaşından sonra kurulan Güney Lübnan'daki çok uluslu güvenlik gücünün önemli bir parçası oldu. Bu, BM şemsiyesi altında da olsa, Türk askerinin 1. Dünya savaşının sona ermesinden sonra ilk kez bir Arap ülkesinde konuşlanması anlamına geliyordu" (Nafi, <http://setav.org/tr/araplar-ve-modern-turkiye-algilari-degistirme-zamani/yorum/748>, er.tar. 19.03.2016). Bu iyimser hava Suriye iç savaşına kadar devam etti. Bu savaşta Türkiye Esad muhaliflerini destekleyerek Suriye rejiminin karşısında yer aldığı gibi, Mısır'da seçimlerle iş başına gelmiş hükümetin askerler tarafından devrilmesini de hala kabullenmiş değil. Türkiye şu anda hem Suriye hem de Mısır resmi hükümetleri ile ilişkileri en aza indirmiş düzeydedir. Fakat Ortadoğu'daki diğer Arap ülkeleri ile yakın ilişkilerini sürdürmektedir.

2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, uzun yıllar Osmanlı İmparatorluğu çatısı altında bir arada yaşamış iki milletin Cumhuriyet döneminde gerek siyasal ve kültürel gerekse de sosyolojik olarak birbirinden kopmalarından sonra, son yıllarda siyasetin yön verdiği sosyal ve kültürel yakınlaşmanın gazetelere nasıl yansındığını turizm haberleri üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Türkiye'de uzun süredir olumsuz olarak algılanan Arap imajının³ Arap ülkeleri ile Türkiye arasında olumlu yönde gelişen siyasi ilişkilerin beraberinde getirdiği ekonomik ilişkiler bağlamında değişimi söz konusudur. Bu durumu sıradan insanın medya dışında bireysel olarak gözlemlemesi de söz konusudur. Zira son yıllarda Türkiye'ye her geçen gün artan sayıda Arap turist gelmekte, gelen turistlerin bir kısmı kamuoyunda müteakabiliyet yasası olarak bilinen yabancıların mülk edinmesine getirilen kısıtlamaların kaldırılması sonucu mülk edinerek de toplumun içine karışabilmektedir. İşte bu çalışma Arap turistin Türk toplumunda değişen imajının turizm haberlerine nasıl yansındığını ortaya koyabilmeyi amaçlamaktadır.

3. Çalışmanın Önemi

Literatürde Türk ve Arap toplumu arasında değişen algılara ilişkin çeşitli çalışmalar olmakla birlikte⁴, yapılan bu çalışmaların daha çok uluslararası ilişkiler, siyasi tarih veya edebiyat gibi bilim dallarından gelen araştırmacılar tarafından yapıldığı görülmüştür. Yağbasan-Günek (2010)'in yapmış olduğu çalışma dışında iletişim araştırmacılarının değişen Türk-Arap ilişkilerini iletişim araçları üzerinden yorumlamalarına ilişkin

³ Bu konuda Talip Küçükcan'ın hazırlamış olduğu rapor aydınlatıcıdır. Talip Küçükcan'ın 2010 yılında Türk toplumunda Arap imajını araştırmak üzere hazırlamış olduğu çalışma kapsamında ilginç sonuçlar ortaya çıkmıştır. Yapmış oldukları ankette katılımcılara Araplara ilişkin tutumlarının yönü sorulmuştur. Buna göre katılımcıların yüzde 33,2'si genel olarak pozitif bir tutuma sahip olduğunu söylerken, yüzde 39,1'i genel olarak negatif tutumları olduğunu söylemiştir. Katılımcıların yüzde 20,7'si tutumlarını ne negatif ne de pozitif olarak tanımlayabileceğini ifade ederken, yüzde 7'si ise bu konuda bir fikri olmadığını ifade etmiştir. Aynı araştırmada katılımcılara Arapların Amerikalı ya da Avrupalılardan daha iyi olduğuna dair görüşleri de sorulmuş, katılımcıların yüzde 25,3'ü bu düşünceye tamamen katıldığını, yüzde 19,9'u ise genel olarak katıldığını söylemiştir. Katılımcıların yüzde 17,3'ü tamamen bu düşünceye karşı çıkarken, yüzde 15,4'ü de genel olarak karşı olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların yüzde 22,1'i de ne katılıyorum ne de katılmıyorum diye görüş bildirmiştir. Buna karşın yapılan ankette katılımcılara Suudi Arabistanlı işadamlarının Türkiye'ye ekonomik yatırımlarına ilişkin görüşleri sorulduğunda katılımcıların yüzde 64,6'sının bu duruma olumlu baktığı, yüzde 20,1'inin olumsuz baktığı, yüzde 15,3'ünün ise kararsız olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (<http://arsiv.setav.org/ups/dosya/35086.pdf>, s.15, 19, er.tar.20.03.2016).

⁴ Bknz. Mustafa Yağbasan-Abdulsamet Günek, Arap Medyasında Türkiye'nin Değişen Algısı, Global Media Journal Güz 2010, ss.125-151, Talip Küçükcan, Arap Image in Turkey, SETA | Foundation for Political, Economic and Social Research |June, 2010 | www.setav.org | Report No: 1, <http://arsiv.setav.org/ups/dosya/35086.pdf>, er.tar. 20.03.2016, Ahmet Uysal, Devrim Öncesi Mısır'da Türkiye Algısı (2005-2010), Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 6, Sayı 2 (2011) vb.

herhangi bir çalışmaya literatürde rastlanamamıştır. Yağbasan-Günek'in söz konusu çalışması da değişen ilişkileri ve algılamaları Arap medyası üzerinden yorumlamaktadır. Yapılan bu çalışma ise siyasetin gölgesinde şekillenen Türk-Arap ilişkilerinin ekonomik getiri kaynağı olarak da nitelendirilebilecek turizm haberlerine nasıl yandığını, kültürel ve sosyolojik imajların söz konusu haberlerde nasıl değiştiğini yerel medya üzerinden okuma girişimidir. Literatürde bu türden bir çalışmaya rastlanılmaması çalışmayı önemli kılmaktadır.

4. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Arap turiste ve Arap turizmüne yönelik tüm gazete haberleri bu çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Fakat konuyu araştırma sınırları içerisine çekebilmek için örneklem olarak Trabzon ilinde yerel yayın yapan, en çok tiraja sahip üç gazete olan Karadeniz, Taka ve Günebakış gazeteleri araştırma örnekleme dahil edilmiştir. Türkiye'ye gelen Arap turistlerin özellikle doğa turizmini tercih ettikleri, bunun için de yeşilin daha yoğun olduğu İstanbul (kültürel olarak da tercih edilmekte), Bursa, Yalova, Trabzon, Rize vb. illere daha çok rağbet gösterdiği bilinmektedir⁵. Ayrıca Trabzon ili başta olmak üzere Arap turistlerin giderek artan yoğunlukta Türkiye'den mülk edinmesi de söz konusudur. Bu gerçeklerden hareketle Trabzon ilinde yayın yapan yerel gazetelerde artan Arap turizminin ve değişen Arap algısının nasıl haberleştirildiği ve çerçevesi araştırılmıştır. Araştırmaya konu edilen haberler Arap turizminin yoğunluk kazandığı 2011 yılından 2015 yılı sonuna kadar geçen sürede, Arapların daha yoğun olarak bölgeye geldikleri yaz aylarındaki gazete haberlerinden seçilmiştir. Yani beş senelik süreçte Haziran-Temmuz ve Ağustos aylarını kapsayacak biçimde 15 aylık bir zaman dilimi araştırma konusu yapılmıştır. Gazetelerde araştırılan konu ile ilgili her bir haber değerlendirilmiş, köşe yazıları, röportajlar gibi diğer gazete metinleri ise değerlendirme dışı bırakılmıştır.

5. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma boyunca elde edilen veriler iki yöntemden hareket edilerek analiz edilmiştir. Bu yöntemlerden ilki içerik analizidir. İçerik analizi çalışmada ele alınan haberlerde, Arap turistinin sunumunun şeklini ve sayısal değerlerini ortaya koyabilmek için kullanılmıştır. İçerik analizi hem nicel hem de nitel veriler için kullanılabilen bir yöntemdir ki bu çalışmada her iki veri çeşidi de mevcuttur. Bunun yanı sıra içerik analizinde nicel ve nitel verilere uygulanabilecek çeşitli teknikler söz konusudur. Bu teknikler a) frekans analizi, b) kategorisel analiz, c) değerlendirici analiz ve d) olumluluk veya ilişki analizi olmak üzere dört başlık altında ifade edilebilir (Bilgin,2006:18-25). Çalışmada gazete haber sayılarının ortaya konulması bakımından frekans analizi yapılmış olup, Arap turistinin söz konusu haberlerde nasıl temsil edildiğinin ortaya konulması bakımından da olumluluk analizi yapılmıştır. Özetle haberlere hem nicel hem de nitel içerik analizi uygulanmıştır.

Çalışma verileri ikinci olarak çerçeveleme analizine tabi tutulmuştur. Arap turistlere ilişkin haberlerde bir yabancı olarak turistinin hangi çerçeveler içerisinde medya tarafından okuyucuya sunulduğu çalışmanın önemli araştırma sorularından birisini oluşturmaktadır. Bu noktada çerçeveleme yönteminden bahsetmekte gerekir. Çerçeveleme kavramı özellikle 1990'lı yılların başlarında medya metinlerini ve bu metinleri okuyucu/izleyici veya dinleyicilerin nasıl algıladığını ortaya koyarken kullanılan bir analiz birimidir. Çerçeveleme kavramının temelleri Amerikalı sosyolog Erving Goffman tarafından 1974 yılı gibi erken denilebilecek bir dönemde ortaya atılmıştır. Goffman çerçeveleme kavramını bireylerin toplumu anlamlandırmada bilgiyi nasıl organize ettiğini açıklarken temel bir kavram olarak kullanmıştır. Çerçeveleme bir konunun haberlerdeki nitelendiriliş biçiminin, onun, izleyici tarafından anlaşılma biçimini etkileyebileceği kabulüne dayanmaktadır (Özarlan, 2007:15). Çerçeve kavramına ilişkin farklı tanımlardan söz etmek mümkündür. Örneğin Todd Gitlin çerçeveleri '*söylemin rutin olarak bir düzenleme aracı olarak kullandığı seçme, vurgu yapma ve dışta bırakma süreçlerinin kavrama, yorum ve sunum şekilleri*' olarak tanımlamıştır (1980:7). Gamson ve Modigliani ise çerçevelere, bir konuya anlam veren 'yorumlayıcı paketler' olarak göndermede bulunmuştur. Onlara göre bu paketin özünde, '*ilgili olaylara anlam vermek ve asıl konuyu öne sürmek için vurgulanan merkezi düzenleyici fikir ya da çerçeve*' vardır (Gamson-Modigliani, 1989: 3'ten aktaran deVreese, 2005:53). De Vreese'e göre kısaca çerçeve bir konunun farklı yönlerinin dikkati çekmesi için yapılan bir vurgudur (deVreese, 2005:53). Entman'a göre ise (1993:52) çerçevelemek '*algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçmek ve bir haber metninde bu yönleri ifade etmek için belirli bir problemi tanımlamak, nedensel açıklama yapmak, ahlaki değerlendirmede bulunmak ve/ya da konuyu ele alış tarzına yönelik önermeler ortaya koymak gibi yöntemlerle haber metninde gerçekliğin bazı yönlerini daha*

⁵ Bknz. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın hazırlamış olduğu "Doğu Karadeniz Bölgesinde Arap Turizmi 2015-01 Mevcut Durum ve Gelişme Stratejisi Raporu", adres: http://www.doka.org.tr/TR/Yayinlar/Sektor-Raporlari-Serisi_Dogu-Karadeniz-Bolgesinde-Arap-Turizmi-Mevcut-Durum-ve-Gelisme-Stratejisi-Raporu. Er.tar.20.03.2016. , Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği ATM DUBAI 2015 ULUSLARARASI TURİZM FUARI DEĞERLENDİRME RAPORU, adres: http://www.tursab.org.tr/dosya/12852/dubai-2015-fuar-raporu_12852_4290183.pdf. Er.tar. 20.03.2016.

çarpıcı hale getirmektedir. Nelson vd.'ne göre ise (1997:567) çerçeveleme, haber örgütü gibi bir iletişim kaynağı tarafından siyasal bir konuyu ya da kamusal bir tartışmayı tanımlama ve inşa etme sürecidir.

Çerçeveleme içerisinde iki kavramsal çerçeveden söz etmek mümkündür. Bunlar medya çerçeveleri ve bireysel çerçevelerdir (Scheufele, 1999:106). Gitlin'e göre çerçeveler büyük oranda konuşulmayan ve tanımlanmamış yapılar olarak gazeteciler ve onların bildirdikleri için dünyayı organize ettikleri gibi, okurlar açısından da önemli bir dereceye kadar da gazetecilerin bildirdiklerine güvenmeyi sağlar (Gitlin,1980:7). Gitlin'e benzer şekilde Entman da bireysel çerçeveleri 'enformasyon yönelimli şemalar' ve medya çerçevelerini de 'haberlerin kendinden kaynaklı nitelikler' olarak farklılaştırmıştır (Entman,1991:7). Gamson ve Modigliani'ye göre medya çerçeveleri olayları açıklamayı ve anlamlandırmayı sağlayan olay örgüsü veya organize olmuş merkezi düşüncedir (1987:143). Tuchman da medya çerçevelerini benzer şekilde tanımlamıştır: "*Haber çerçeveleri gündelik gerçekliğin önemli bir parçasıdır ve gündelik gerçekliği her gün organize ederler ve bu durum haberlerin temel özelliğidir*" (1978:193). Medya çerçeveleri gazeteciler için rutinler olarak da çalışarak onların enformasyonu hızlı bir şekilde sınıflamasını ve tanımlamasını da sağlar ve bu enformasyonun izleyicinin etkili bir şekilde alımını sağlayacak şekilde tüketime hazır hale getirir (Gitlin, 1980:7).

Haberlerde çerçevelerin nasıl ortaya konulacağı konusunda farklı yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlardan ilki haber çerçevelerine tümevarımlı şekilde ulaşılması gerektiğini düşünür. Bu yaklaşımı kabul edenlere göre haber hikayelerini önceden tanımlanmış çerçevelere göre analiz etmekten kaçınılmalıdır (Gamson 1992; Neuman vd., 1992). Tümevarım yaklaşımını benimseyen çalışmaları, çok küçük bir örnekleme dayanmaları ve yinelenmelerinin zor olması gerekçeleriyle eleştiren ikinci yaklaşıma göre de haberler tümünden gelim esasına dayanılarak önceden tanımlanmış çerçevelerle analiz edilmelidir (deVreese, 2005:53).

Cappella ve Jamieson'a göre (1997), sözlü ya da görsel metinlerin her türlü üretim özelliğini haber çerçevesi olarak düşünmek yanlıştır. Onlara göre bir çerçevenin karşılaması gereken dört temel özelliğe sahip olması gerekir. İlk olarak bir haber çerçevesi tanımlanabilir kavramsal ve dilbilimsel özelliklere sahip olmalıdır. İkinci olarak bir haber çerçevesi gazetecilik uygulamasında yaygın olarak gözlemlenebilmelidir. Üçüncüsü bir haber çerçevesi diğer çerçevelerden güvenilir bir şekilde ayırt edilebilmelidir. Son olarak da bir çerçevenin temsili geçerliliği olmalıdır. Yani diğerleri tarafından fark edilebilmesi ve bir araştırmacının hayal ürününden ibaret olmaması gereklidir (Cappella-Jamieson, 1997: 47, 89'dan aktaran deVreese, 2005:53-54). Haberdeki çerçevelerin nasıl belirleneceği konusunda çeşitli düşünceler vardır. Entman'a göre (1993: 52), haberlerdeki çerçeveler '*belirli anahtar kelimelerin varlığı ya da yokluğu, basmakalıp sözler, stereotip imgeler ve olguları ya da yargıları tematik olarak destekleyen bilgi kaynakları ve cümleler*' incelenerek tanımlanabilir. Aynı çizgide olan Shah-Watts vd. (2002:367'den aktaran deVreese:2005:54) 'dil, alıntılar ve konuyla ilintili bilginin seçilmesine' gönderme yapmaktadırlar. Gamson ve Modigliani (1989), bilgiyi yoğunlaştıran ve bir konunun 'medya paketi'ni sunan 'çerçeveleme araçları' nı tanımlamışlardır. Bu çerçeveleme araçlarını (1) metaforlar, (2) modeller, (3) sloganlar, (4) tasvirler ve (5) görsel imgeler olarak belirlemiştirler. Bu konuda en kapsamlı ampirik yaklaşım, haber çerçevelerini belirlemek ve ölçümlemek için 11 çerçeveleme mekanizması ya da odak noktası listesi öne süren Tankard (2001: 101) tarafından sunulmuştur. Bu çerçeveleme mekanizmaları ya da odak noktaları şunlardır: başlıklar, alt başlıklar, fotoğraflar, fotoğraf başlıkları, manşetler, kaynak seçimi, alıntı seçimi, alıntının tırnak içine alımı, logolar, istatistikler ve diyagramlar ile sonuç cümleleri ve paragraflar (DeVreese, 2005:54).

Bu çalışmada haberlerin incelenmesi sonucunda haber çerçeveleri elde edilmiş olup, bu haber çerçevelerinin spesifik olarak nelere vurgu yaptığı üzerinde de durulmuştur. Yine saptanan genel haber çerçevelerinin sayısal frekansları da aşağıdaki tablolarda ortaya konulmuştur.

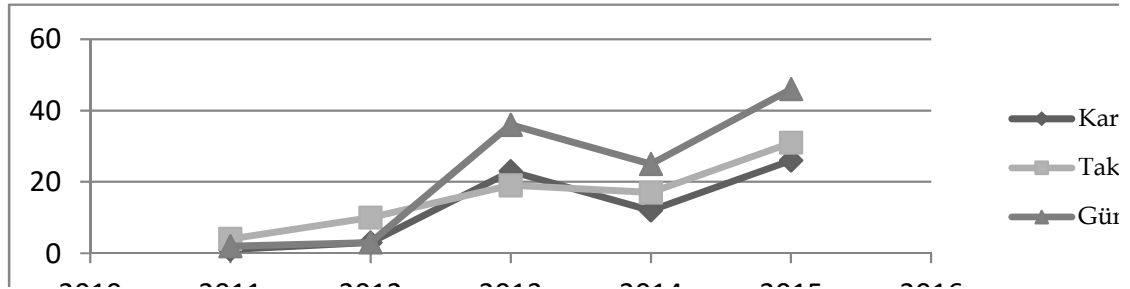
6. Bulgular

Çalışmanın bulgular bölümü iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda gazete haberlerinden elde edilen nicel ve nitel veriler üzerinde durularak içerik analizi yapılmıştır. İkinci kısımda ise haberlerde Arap turistlerin ve Arapların nasıl temsil edildiğini ortaya koyabilmek adına çerçeveleme analizi yapılmıştır.

6.1. Nicel ve Nitel İçerik Analizine İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu kısmında ele alınan gazete haberlerine uygulanan içerik analizine ilişkin nicel ve nitel veriler ortaya konulacaktır.

Grafik 1: 2011-2012 Haziran-Temmuz-Ağustos Aylarında Gazetelerde Çıkan Arap Turist Haberleri Sayısı

Yapılan çalışmada Trabzon ilinde en yüksek tiraja sahip olan Karadeniz, Taka ve Günebakış gazetelerinin haberleri analiz edilmiştir. Her üç gazete de Trabzon merkezli yayın yapmakta olup, İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde de abonelik usulü satılmaktadır. Arap kökenli turistlerin 2011 yılından sonra Karadeniz bölgesine ve özellikle de Trabzon iline gittikçe artan şekilde ziyaretleri söz konusudur. Yapılan çalışmada 2011 yılından 2015 yılına kadar geçen sürede özellikle turistlerin daha yoğun şekilde ziyaret gerçekleştirdikleri Haziran- Temmuz ve Ağustos aylarına ait seçili gazetelerin sayıları araştırma evrenine dahil edilmiştir. Toplamda beş senelik bu süreçte 15 aylık bir gazete incelemesi gerçekleştirilmiştir. Gazetelerin sayfalarına ilişkin bir ayrıma gidilmemekle birlikte Arap turistlerin söz konusu edildiği her haber incelenmiştir. Toplamda 258 haber hikâyesinin inceleme konusu yapıldığı bu süreçte Arap ülkelerinden Türkiye'ye gelen turist sayısında da Grafik 1'de de görüleceği üzere artan haber sayısına paralel olarak ciddi bir artış söz konusu olmuştur. Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB)'nin yayınladığı değerlendirme raporundan da anlaşılacağı üzere (http://www.tursab.org.tr/dosya/12852/dubai-2015-fuar-raporu_12852_4290183.pdf, Er.tar. 14.03.16) Türkiye'ye gelen Arap turist sayısı 2012 yılında 1 milyon 710 bin 682 olmuş, bu sayı bir sonraki yıl 2 milyon 77 bin 708'e, 2014 yılında ise 2 milyon 495 bin 783'e çıkmıştır. Yaklaşık her yıl yüzde 20'lik bir artıştan söz etmek mümkündür.

Türkiye'ye gelen Arap turist sayısında ki bu artışın gazete haberlerine de yansımaları söz konusudur. Yapılan çalışmada ele alınan Trabzon yerel gazetelerinde de 2011 yılından 2015 yılına kadar geçen süreçte Arap turistleri konu edinen haber sayısında bir artışın olduğu saptanmıştır. Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere her üç gazeteye sırasıyla bakıldığında 2011 yılının Haziran-Temmuz-Ağustos aylarında Arap turistleri konu edinen sadece 7 adet haber yayınlanmışken, 2012 yılında bu rakam 16'ya, 2013 yılında 78'e çıkmıştır. 2014 yılının aynı aylarında ise haber sayısı 54'e düşmüştür. Haber sayısında ki bu azalışı gelen turist sayısındaki azalış ile açıklamak mümkün değildir. Zira Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)'nın verilerine göre azalma bir yana 2014 yılında Doğu Karadeniz bölgesine gelen Arap Turist sayısında 2013 yılına göre yüzde 13'lük bir artış söz konusudur (Karadeniz Bölgesinde Arap Turizmi Mevcut Durum ve Gelişme Stratejisi Raporu', http://investinblacksea.com/files/1426753002-Arap_Turizm_Raporu_son-29.12.pdf, er.tar. 14.013.2016.). 2015 yılı aynı aylarında ise söz konusu gazetelerin haberlerine bakıldığında bir önceki yıla göre neredeyse yüzde yüzlük bir artışla haber sayısı 103'e çıkmıştır. Özetle araştırmaya konu edilen zaman dilimi içerisinde Trabzon yerel gazetelerinde 2014 yılı dışında haber sayısında hem bölgeye hem de ülkeye gelen Arap turist sayısındaki artışa paralel olarak haber sayısında da artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arap turistlere ilişkin gazete haberlerindeki söz konusu artış Tablo 1 ve 2'de de görülebilmektedir.

Gazete haberlerinde haber başlığı haber metninin en önemli kısmıdır. Zira günümüz habercilik anlayışında gazete haberlerinin haber başlıkları okuyucunun ilgisini çekecek ve okuyucuyu haber gövde metnini okumaya sürükleyecek şekilde hazırlanmaktadır. 19. Yüzyılın sonlarından bu güne miras kalan, haber yazarken insan ilgisini çekme şeklinde özetlenebilecek bu anlayışa bağlı olarak günümüz insanların haberi elde etme ve okuma alışkanlıkları da göz önünde bulundurulduğunda, haber metnlerinin başlıkları özenle seçilmektedir. Yapılan araştırmada da Arap turistlere ilişkin haber başlıklarının yine bu turistlere ilişkin bir yargı taşıyıp taşımadığı incelenmiştir. Haberin vitrini sayılabilecek haber başlıklarının büyük oranda Arap turiste ilişkin bir yargı taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 1 ve 2'den de anlaşılacağı üzere beş yıllık süreçte ele alınan 258 haber başlığının ancak 94'ünde yani yüzde 36,4'ünde Arap turiste ilişkin bir yargıya rastlanmıştır. 164 haber başlığında ise herhangi bir yargıya rastlanmamıştır. Bu durumun Arap turistlerin haber konusu yapıldığı haberlerde daha çok Trabzon'da artan turizm faaliyetleri ve bu faaliyetlerin ekonomik getirileri çerçevesinde anılması ile açıklanması mümkündür. Yani Arap turistler haber metninde daha çok ana unsurları destekleyen tali unsurlar olarak temsil edilmişlerdir.

Yapılan çalışmada Arap turistlere ilişkin bir yargı bildiren haber başlıklarının olumlu, olumsuz ve nötr söylem taşıyıp taşımadığına da bakılmıştır. Tablo 1 ve 2'de, beş senelik süreçte her üç gazetenin haber

başlıklarının Arap turiste ilişkin bir yargı taşıyorsa bu yargının yönünün ne olduğu yıllık bazda verildiği gibi toplamda da verilmiştir. Toplama bakıldığında Arap turiste ilişkin bir yargı taşıyan 94 haber başlığının 76'sının yani yüzde 80,9'unun olumlu bir söylem ortaya koyduğu, 16'sının yani yüzde 17,1'inin ise nötr bir söylem ortaya koyduğu görülmüştür. Söz konusu başlıkların çok küçük bir kısmı sadece ikisi Arap turiste ilişkin olumsuz bir yargı taşımıştır. Olumsuz söyleme sahip her iki haber başlığı da Taka gazetesinde yer almıştır. Bunlardan ilki 10 Temmuz 2014 tarihinde 1. sayfada sürmanşetten verilen "ALDIKLARI ARAZİLERİ KIRACA ÇEVİRDİLER, Ne yaptın be Arap kardeş"⁶ başlıklı haberdir. Haberin gövde metninde, daha sonra üzerinde durulacağı gibi, Arap turistlere ilişkin bir takım siyasi ve kültürel eleştiriler getiriliyorken, haber başlığı da satın aldıkları yeşil araziye inşaat yapmak amacıyla kepçelerle kazıp yeşili yok eden Arap turisti olumsuz anlamda eleştirmektedir. Bir diğer olumsuz haber başlığını ise gazete 18 Ağustos 2015 tarihinde 1. sayfasında sürmanşetten vermiştir. Haberin başlığı şu şekildedir: "Arap turizmüne güvenmeyin!". İş adamı Selim Edes'in ağzından verilen ifadelerle atılan başlıkta temel söylem Türkiye'de uzun yıllardır bel bağlanan Avrupalı turist endeksli turizm politikalarının terk edilmesinin yanlışlığıdır. Habere ve haber başlığına göre son yıllarda ekonomik gerekçelerle coşku ile karşılanan Arap turizminin - sayıca Arap turistlerin Avrupalı turistlere göre daha azlığı ile gerekçelendirilerek - gelip geçici olduğu, dolayısıyla Arap turizmüne güvenilmemesi gerektiği yatırımcıya deneyimli bir iş adamı aracılığı ile aktarılmıştır. Söz konusu haber başlığı da olumsuz söylem kategorisi içerisinde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak ele alınan dönem içerisinde Arap turiste ilişkin yargı taşıyan haber başlıklarının çok büyük bir kısmının olumlu söylem ortaya koyması söz konusudur. Bu söylemler her üç gazete açısından da Arap turistin bölge ekonomisine can vermekte olduğu olumlu söylemi üzerine oturtulmuştur.

Tablo 1: 2011-2015 Haziran-Temmuz-Ağustos Ayları Karadeniz, Taka ve Günebakış Gazeteleri'nde Arap Turistler ile İlgili Haberlerin Verileri

	GAZETELER	2011				2012				2013			
		Karadeniz	Taka	Günebakış	Toplam	Karadeniz	Taka	Günebakış	Toplam	Karadeniz	Taka	Günebakış	Toplam
Arap Turist İle İlgili Haber Sayısı		1	4	2	7	3	10	3	16	23	19	36	78
Haber Başlığında Arap Turiste İlişkin Yargı olup/olmadığı	Var	1	2	-	3	2	1	-	3	13	12	18	43
	Yok	-	2	2	4	1	9	3	13	10	7	18	35
Haber Başlığındaki Yargıda Arap Turistin Sunumu	Olumlu	-	1	-	1	2	1	-	3	12	8	16	36
	Olumsuz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nötr	1	1	-	2	-	-	-	-	1	4	2	7
Haber Gövdesinde Arap Turistin Sunumu	Olumlu	1	3	1	5	3	9	3	15	23	19	34	76
	Olumsuz	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
	Nötr	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	2	2
Haber Metninde Öne Çıkan Çerçeveler	Ekonomik	1	4	2	7	3	8	2	13	21	16	31	68
	Sosyal	-	-	-	-	-	-	-	-	3	5	6	14
	Kültürel	-	-	-	-	-	4	2	6	6	3	10	19
	Politik	-	-	-	-	-	3	-	3	3	2	4	9
	Dini	-	-	-	-	-	-	1	1	4	3	10	17
	Saptanamadı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	1	4	2	7	3	15	5	23	37	29	61	127	

Çalışmaya ilişkin yapılan analizlerde Arap turistlerle ilgili haber metinleri üzerinde de durulmuştur. Haberin gövde metninde Arap turistin sunumunun olumlu, olumsuz ve nötr sunumlardan hangisi içerisinde yer aldığı analiz edilmiştir. Tablo 1 ve 2'de hem yıllar itibariyle hem de toplamda her üç gazetenin ilgili haber metinlerinde Arap turistin nasıl sunulduğu sayısallaştırılmıştır. Haber metninin analizi yapılırken haber metninin geneli içerisinde Arap turiste ilişkin ortaya konulan yargıların sayısallaştırılması yapılmıştır.

⁶ Haber başlıkları gazetelerde nasıl yer almışsa, burada da aynı şekilde kullanılmıştır. Çünkü bir haber başlığında başlığın hepsini büyük harflerle dizmenin de bir anlamı (olumlulama veya olumsuzlama gibi) vardır.

Tablo 2: 2011-2015 Haziran-Temmuz-Ağustos Ayları Karadeniz, Taka ve Günebakış Gazeteleri'nde Arap Turistler ile İlgili Haberlerin Verileri

	GAZETELER	2014				2015				2011-2015			
		Karadeniz	Taka	Günebakış	Toplam	Karadeniz	Taka	Günebakış	Toplam	Karadeniz	Taka	Günebakış	Toplam
Arap Turist İle İlgili Haber Sayısı		12	17	25	54	26	31	46	103	65	81	112	258
Haber Başlığında Arap Turiste İlişkin Yargı olup/olmadığı	Var	6	7	8	21	6	9	9	24	28	31	35	94
	Yok	6	10	17	33	20	22	37	79	37	50	77	164
Haber Başlığında Arap Turistin Sunumu	Olumlu	6	5	7	18	5	6	7	18	25	21	30	76
	Olumsuz	-	1	-	1	-	1	-	1	-	2	-	2
	Nötr	-	1	1	2	1	2	2	5	3	8	5	16
Haber Gövdesinde Arap Turistin Sunumu	Olumlu	10	15	18	43	20	25	38	83	57	71	94	222
	Olumsuz	1	1	-	2	2	2	-	4	3	4	-	7
	Nötr	1	1	7	9	4	4	8	16	5	6	18	29
Haber Metinlerinde Öne Çıkan Çerçeveseler	Ekonomik	8	14	22	44	22	28	43	93	55	70	100	225
	Sosyal	2	3	4	9	-	-	7	7	5	8	17	30
	Kültürel	4	4	2	10	-	4	8	12	10	15	22	47
	Politik	1	2	2	5	3	4	9	16	7	11	15	33
	Dini	-	-	-	-	1	4	7	12	5	7	18	30
	Saptanamadı	-	-	-	-	3	2	1	6	3	2	1	6
	Toplam	15	23	30	68	29	42	75	146	85	113	173	371

Beş yıllık dönem içerisinde incelenen 258 haberin 222'sinde yani yüzde 86'sında Arap turiste ilişkin yargılar olumludur. 7 haber gibi az sayıda yani toplam haber sayısının yüzde 2,7'sinde ise Arap turistin sunumu olumsuz olarak yapılmıştır. Gazete bazında olumsuz sunumlara bakıldığında ise Karadeniz gazetesinin 3 haber hikâyesinde olumsuz sunum gerçekleşmişken, Taka gazetesinin 4 haber hikâyesinde olumsuz sunum gerçekleşmiştir. Günebakış gazetesinde ise olumsuz sunum saptanmamıştır. Olumsuz yargı içeren haberlere bakıldığında haberlerin bir kısmı Arap tursitlerin Trabzon'dan satın aldıkları arazi ve evlerin artması ile birlikte taşınmaz piyasa fiyatlarının da yerli alıcı açısından yükselmesi ile ilgilidir. Örneğin Taka gazetesinin 1 Temmuz 2015 tarih ve "Trabzonlu ucuza ev bulamıyor!" başlıklı haberinde şehirde Arap turistlerin emlak piyasasını yükseltmesinden şikâyet edilirken, yerli insanın gayri menkul alırken yüksek fiyatlar ile karşılaşılması gündeme getirilmiştir. Bu haber metninde Arap turist ekonomik olarak yerli yatırımcıyı zarara uğratan yabancı olarak sunulmuştur. Yine bir başka olumsuz haberinde Taka gazetesi 10 Temmuz 2014 tarih ve "Ne yaptın be Arap kardeş?" başlıklı haberinde bölgeye yatırım yapan Arap kökenli insanların inşaat yaparken doğayı bozduklarını vurgulamıştır. Yine aynı haberde Arapların yaşam tarzları da eleştirilen bir başka konudur. Haberin söz konusu kısmı şu şekildedir: "Araklı Kalecik'te büyük bir arazi alan Araplar inşaat yapmak üzere yeşil araziye kıraça çevirdiler. Manzaraya büyük bir tepki gösteren Araklı sakinleri böyle yaparlarsa Araplara arazi satılmamasını istediler. Arap turistler yaşam şekilleriyle de dikkat çekmiş ve iddiaya göre otel odalarında ütü ile yumurta pişirme, yatak ortasında karpuz kesme gibi Temel fıkrası olayları görülmüştü." (Taka, 10.07.2014, s.1 ve 7).

Olumsuz haberlerin yer aldığı bir diğer gazete olan Karadeniz gazetesinde yer alan haberler ise politik muhalefetin eleştiri odağında olan Doğu Karadeniz yaylalarını birbirine bağlamayı amaçlayan Yeşil Yol Projesi ile ilgilidir. 8 Ağustos 2015 tarihinde "Yeşili yok eden yol: Yeşil Yol" başlığı ile verilen haberde konunun uzmanlarının görüşleri çerçevesinde söz konusu projenin bölgeye ekonomik getirilerinin çok sınırlı olduğu tezi işlenmiş ve projeyi savunanların aksine ekonomik olarak üst düzey Arap Turistlerin bölgeye bu projede varsayıldığı gibi gelmeyeceği iddiası ortaya konulmuştur. Benzer şekilde Arap turistleri olumsuzlayan bir başka haber de 23 Ağustos tarihli Taka gazetesinin birinci sayfasından şu başlıkla verilmiştir: "CHP Milletvekili Pekşen Yeşil Yol Haritasını Masaya Yatırdı, Karadenizlilere Seslendi: YAYLALARLA VEDALAŞIN!". Söz konusu haber Yeşil yol projesini ana muhalefet partisi milletvekilinin sözleri ile eleştiren bir haberdir. Milletvekilinin sözleri ile bu proje Karadeniz yaylalarının 'Araplara pazarlanma projesidir'. Bu haber de 258 haber metni içerisinde Arap turistleri olumsuz söylem içerisinde sokan istisnai haberlerden birisidir. İncelenen üç gazetede ele alınan

dönemde Arap turistlerin 258 haberin sadece 29'unda nötr sunumuna rastlanmıştır. Yani toplam haberlerin yüzde 11,2'lik bir kısmında nötr sunum vardır. Genel olarak haber metinlerine bakıldığında metinlerin tamamına yakınında Arap turiste ilişkin söylem olumlu olarak ortaya konulmuştur. Bu söylem içerisinde Arap turist 'Trabzon iline gelmesi arzu edilen', 'bölgeden ev ve arsa gibi taşınmaz alması istenilen', 'bir Avrupalı turiste göre daha fazla para harcayan', 'Türk kültürüne ve inançlarına daha fazla uyan', 'Trabzon ekonomisini ayağa kaldıracak olan' yabancı olarak resmedilmiştir. Daha çok ekonomik gerekçelere dayanılarak yapılan bu türden haberlerin büyük bir kısmında Arap turistin olumlu temsili ortaya konulmuştur. Hatta bu olumlu temsillerde turizm işinde olan yerel oyuncular (tesis sahipleri, lokantacılar, arazi ve mülk sahipleri, turist rehberleri gibi) resmi aktörlerin (oda başkanları, belediye başkanları, dernek başkanları gibi) ağızından verilen cümlelerle 'altın yumurtlayan tavuğun kesilmemesi' yönünde (1990'ların başında bölgeye yoğun olarak gelen Sovyet Bloğu vatandaşlarının uğradığı zararlar sonucu Trabzon ve çevresinde uzaklaşması göz önünde bulundurularak) uyarılarına maruz kalmışlardır. Özetle Arap turisti olumlayan bu haberlerde turizmin içinde olan oyunculara geçmiş tecrübeler dikkate alınarak sürekli tavsiyelerde bulunulurken, bir yandan da bu oyuncuların olumsuz temsili ('turisti kazıklayan', 'paragöz', 'Trabzon ilinin geleceğini düşünmek yerine kendi kısa vadeli çıkarlarını düşünen', 'turizmi anlamayan' gibi temsiller) ortaya konulmuştur.

6.2. Haber Çerçeveleme Analizine İlişkin Bulgular

Arap turistlerin gazete haberlerinde hangi haber çerçeveleri içerisinde sunuldukları da bu çalışmanın üzerinde durduğu bir başka araştırma sorusudur. Bu kapsamda Arap turistleri ele alan 258 haber hikâyesinin tamamına bakıldıktan sonra genel haber çerçeveleri kategorileri oluşturulmuştur. Bu haber kategorileri şunlardır: 'Ekonomik', 'politik', 'kültürel', 'sosyal', 'dini' ve 'bir haber çerçevesi saptanmadı'. Ele alınan tüm haber hikâyelerinin bazı durumlarda birden fazla haber çerçevesi barındırdığı durumlarda birden fazla kodlama yapılmıştır. Bu yüzden Tablo 1 ve 2'den de görüleceği üzere 258 haber hikâyesine ait toplam 371 haber çerçevesi saptanmıştır. Haber çerçevelerine ilişkin veriler SPSS 21 paket programı kullanılarak kodlanmıştır.

Haber hikâyeleri okunurken örneğin bir haber hikâyesi Arap turistlerin Trabzon ilinin ekonomisine sağladığı katkıdan, turizmin ne kadar arttığından, ildeki konut satışlarından, artan otel ücretlerinden vb. ekonomik yönlerden bahsediyorsa bu haber hikâyesi 'ekonomik' başlığı altındaki haber çerçevesi içerisine sokulmuştur. Yine bir başka haberde örneğin artan Arap turizminin politik gerekçeleri sıralanıyorsa, iktidar veya muhalefet partilerinin temsilcilerinin bu konudaki siyasi yorumları ortaya konuluyorsa bu haber hikâyesi 'politik' haber çerçevesi içerisine sokulmuştur. İncelenen bazı haber hikâyelerinde Arap turistlerin kültürlerinden ve Trabzon ilinin kültürel yapısından bahsettiği saptanmıştır. Bu tür haber hikâyeleri de 'kültürel' haber çerçevesi içerisine dahil edilmiştir. Bir takım haber hikâyelerinde ise Arap turistlerin Trabzon'da ki sosyal yapı ile olan ilişkileri üzerinde durulduğu görülmüştür. Bu türden haberler de 'sosyal' haber çerçevesi başlığı altında değerlendirilmiştir. İncelenen gazete haberlerinin yaz aylarını kapsayacak şekilde ele alındığı düşünüldüğünde gazete haberlerinde son yıllarda yaz aylarına rastlayan Ramazan ayının Arap turizmüne etkisi konusunun sıklıkla işlendiği görülmüştür. Yine Arap turistlerin Müslüman olmalarının da bu çerçevede ele alınması söz konusu olmuştur. Bu türden haber hikâyeleri de 'dini' haber çerçevesi başlığı altında değerlendirilmiştir. Yukarıda sayılan haber çerçevelerinin hiçbirini sokulamayacak olan ancak Arap turisti konu olan haber hikâyeleri içinse 'bir haber çerçevesi saptanamadı' kategorisi oluşturulmuştur.

'Ekonomik' haber çerçeveleri

Ele alınan dönemde gazete haber hikâyelerinde ağırlıklı olarak 'ekonomik' haber çerçevesi saptanmıştır. Toplam 371 haber çerçevesinin 225 tanesinin yani yüzde 60,6'sının ekonomik çerçeveden Arap turizmüne baktığı görülmüştür. Gazete bazlı bakıldığında ise 225 ekonomik haber çerçevesinin daha çok Günebakış gazetesinin yer verdiği, Günebakış gazetesinde Arap turistlere ilişkin ekonomik haber çerçevelerinin 100'ünü yani toplam ekonomik haber çerçevelerinin yüzde 44,4'ünü yayınladığı bulgulanmıştır. Ekonomik haber çerçeveleri Günebakış gazetesinde diğer haber çerçevelerine göre de (173 haber çerçevesinin 100'ü yani yüzde 57,8'i) en çok kullanılan haber çerçevesi olmuştur. Ekonomik çerçeveleri en çok kullanan ikinci gazete 70 haber çerçevesi ile Taka gazetesi olmuştur. Toplam ekonomi haber çerçevelerinin yüzde 31,1'i Taka gazetesinde yer almıştır. Taka gazetesinde Arap turistlere ilişkin tüm çerçeve kategorilerinde ise (113 haber çerçevesi) yüzde 61,9'lük oranla daha çok ekonomiye yönelik haber çerçeveleri kullanılmıştır. Bu açıdan Arap turistlere ilişkin haberlerin Taka gazetesinde de daha çok ekonomi ile bağlantılı bir temsiliyeti söz konusudur. İncelenen gazeteler içerisinde Arap turizmüne ekonomik pencereden en az bakan Karadeniz gazetesi olmuştur. Gazete ekonomi haber çerçevesini 55 defa kullanmıştır. Yani her üç gazetenin toplam 225 ekonomi haber çerçevesinin yüzde 24,4'ü bu gazetede yer almıştır. Fakat gazetenin Arap turistlere ilişkin kullandığı tüm haber çerçeveleri kategorileri içerisinde (85 adet) ekonomi haber çerçevesi ağırlıklı (yüzde 64,7) kullanılan haber çerçevesi olarak ortaya

çıkıştır. Bu durumda Karadeniz gazetesinin de Arap turiste ve turizmine daha çok ekonomik pencereden baktığını söylemek mümkündür. Aşağıda gazetelerde Arap turiste ekonomik çerçeveden bakan bazı örnek haber başlıkları ve içerikleri verilmiştir:

"Akçaabat Belediye Başkanı Şefik Türkmen Gündemi Değerlendirdi: Turizm altın yumurtlayan tavuk" (Başlık)
"Türkmen, 'Trabzon turizm konusunda alternatifiz değil. Bize ne düşmüşse belediye olarak yaptık. Diğer kurumlar da takip ederse daha güzel gelişmeler olacak. Biz bu altın yumurtlayan tavuğu daha önce gördük ve ilçe olarak çalışmalarını tamamladık ve daha geniş projeler için çalışıyoruz. Özellikle Arapları elimizde tutabilmek için elimizden geleni daha da yapmalıyız.' şeklinde konuştu"(Taka, 10.08.2015, s.8).

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi Araplar ve Arap turizmi birçok haber metninde elden geçirilmemesi gereken ve Trabzon ilinin ekonomik geleceği için hayati bir nokta olarak görülmüştür. İncelenen gazetelerin ekonomik çerçevede sundukları haber metinlerinde bu tez çokça işlenmektedir. Zaman zaman da resmi kurumların temsilcilerinin ağızından bu nokta vurgulanmıştır.

"Çifte tarife Arap mı? Yerli mi?" (Başlık)

"Trabzon'un kalkınmasının tek yolu turizmdir. Bacasız sanayi olan turizm iyi değerlendirilmelidir ve şehrimize gelen turistleri yağmalayanlara fırsat verilmemelidir... son günlerde turizm sektöründe yaşanan çifte tarife şikayetleri arttı. Bazı araç kiralama firmalarının fiyat sorulduğunda ilk olarak 'Arap'a mı yerliye mi? sorusunu yönelmesi faciyanın göstergesidir. ...yoksa Trabzon Arap turistleri elinden kaçıracaktır" (08.08.2015, Taka, manşet)

"Bir gecelik oda 1250 €" (Başlık)

"Karadeniz Bölgesi'nin "bacasız fabrikası" haline gelen turizm sektöründe apart ve otel fiyatları şok etkisi yarattı" , "Bir odanın 1250 Euro'ya kiraya verildiği Trabzon'da apart evlerin sahiplerinin de vergi ödemedikleri ortaya çıktı" (Spot)

"Arap turistlerin akın ettiği Doğu Karadeniz'de otel, apart otel ve günlük ev kiralaları dudak uçuklattı. ...Turistleri adeta soyup soğana çeviren fırsatçılar için hiçbir işlem yapılmaması şaşkınlık yarattı. ...Turizm İl Müdürlüğü ve Maliye mutlaka bunları denetlemeli. Aksi takdirde gelecek sezonlarda Arapları da görmek hayal olacak..." (Karadeniz, 04.08.2015, manşet).

Ekonomik çerçevede sunulan gazete haberlerinde sıklıkla vurgulana bir başka spesifik çerçeve ise 'liberalliğin açgözlülükle karıştırılmamasıdır'. Özellikle yüksek harcama miktarları ile Trabzon ilinin ekonomisini beslediği düşünülen Arap turistin aç gözlülüğün kurbanı olmaması istenilmekte, serbest piyasa ekonomisi şartlarının esnafa ve turizmciye mesleğinin ideallerini unutturmaması sıklıkla tembihlenmektedir.

"Turizm ekmeğimizi kapıyoruz" (Başlık)

"Ortahisar Belediye Başkanı Genç: Artık şu kesinleşti ki, buranın gelir kaynağı turizmdir. Bunu artık bu konseptte oturarak bundan sonraki adımları atmamız lazım.....şu anda ciddi manada Arap orijinli turist şehrimize geliyor. Yani buradan giden turistin memnuniyet oranı buranın tanıtım oranıyla eşdeğerdir..." (Karadeniz, 06.08.2015, s.10).

Ekonomik çerçeve içerisine sokulan haberlerde dikkat çeken bir başka özellik ise haberlerde turizm geliri dışında şehrin bir başka çıkış kapısı olmadığına işlenmesidir. Yukarıdaki haber örneğinde görüldüğü üzere fındık ve çay tarımı ile ticaret gibi ekonomik özellikleri ile ön plana çıkmış bir şehir için 'turizm dışında başka ekonomik kaynak yok' söylemi özellikle resmi ağızlardan işlenmiştir. Bu durum Türkiye gibi ülkelere dünya ekonomisi içerisinde biçilen üretmeyen, hizmet sunan ülke modeli ile de alakalı görülmektedir.

'Kültürel' haber çerçeveleri

İncelenen gazeteler içerisinde ikinci sırada en çok kültürel haber çerçevelerine rastlanmıştır. Toplam 371 haber çerçevesinin 47'sinde kültürel çerçeve saptanmıştır. Yani toplam haber çerçevelerinin yüzde 12,7'si kültürel çerçevelerden oluşmaktadır. Gazete bazlı bakıldığında ise 22 adet ile kültürel çerçevelere en çok yer veren gazete Günebakış olmuştur. Onu 15 kültürel haber çerçevesi ile Taka gazetesi izlemiş, Karadeniz gazetesinde ise Arap turistlerle ilişkili 10 adet kültürel haber çerçevesine rastlanmıştır.

"Ramazan Ayı kuyumculara yaramadı" (Başlık)

"Trabzon Kuyumcular Odası Başkanı Musa Başak, "Arap turistlerden bilhassa İran kökenli olanlar altın alımında daha bir meraklı görünüyor. İran'dan gelen Azeri ve Acemler bizim kültürümüze de benzer olduklarından altın müşterisi olarak biraz daha ön planda oluyorlar. Diğer Arap kökenli turistler ise daha çok yeme, içme ve gezme amaçlı geldiklerinden altın alımlarını genellikle İranlı turistler gerçekleştirmektedir..." (Günebakış, 12.08.2015, s. 5).

"Fabrika ile birlikte sanayi de kalkıyor" (Başlık)

"Trabzon valisi Dr. Recep Kızılcık TAKA Gazetesine önemli açıklamalar yaptı. Kızılcık, ...son zamanlarda duyduğum ve beni memnun eden şey; gelen misafirlerin ev kiralamaya başladığı haberleridir. Bu hem ekonomik

hem de kültürel anlamda bir etkileşimi de beraberinde getiriyor. Biz bu turistlere bizden birleriymiş gibi davranırsak, misafirperverliğimizi gösterirsek ilerleyen zamanlarda bu gelişler artarak devam edecektir..."(Taka, 28.07.2012, s.7).

"Trabzon'u unutmayan Suudiler, hayranlıklarını 'Sergiledi'ler" (üst başlık)

Arap turizmi gelecek vaat ediyor (ana başlık)

"Geçtiğimiz günlerde Trabzon'a gelen Suudi gazeteciler, burada gördükleri güzellikleri ülkelerine taşıdılar...Suudi gazeteciler, bölgemizdeki gezilerinde çektikleri fotoğrafları ülkelerinde Cidde 'Red Sea Mall' Alışveriş Merkezi'nde sergilediler...Cidde'de açılan serginin Trabzon turizmine çok büyük katkısı olacağını söyleyen Trabzon Valisi..."(Günebakış, 02.07.2013, s.2).

"Arap turistler Atamıza hayran" (Başlık)

"Trabzon Feminart'ın gerçekleştirdiği ve 1 hafta sürecek olan uluslararası sanat etkinliklerine Trabzon'da bulunan Arap turistler de iştirak ettiler. ...ellerindeki tablet bilgisayarlarla defalarca Mustafa Kemal Atatürk'ün yağlı boya resmini fotoğrafladılar" (Taka, 03.07.2013, s.1).

"Suud Kralı'nın baş aşçısı Rize'de" (Başlık)

"...Doğu Karadeniz Bölgesi'ne son yılların en yoğun Arap turist akını yaşanırken, turizm tesisleri kendilerini Arap kültürüne göre yeniliyor..."(Günebakış, 06.07.2013, s.1)

Yukarıda bazı örnekleri verilen kültürel haber çerçevelerine ilişkin haberlerde daha çok Türk-Arap ilişkilerindeki yakınlık işlenmiştir. Bu yakınlık ele alınan gazetelerde daha çok ekonomiye bağlı bir kültürel yakınlıktan söz edilirken ortaya konulmuştur. Örneğin kuyumcu esnaf odası başkanının sözleri altın satışı ile ilgili olarak verilirken aynı zamanda Türk ve Arap kültüründeki benzerlikler ve farklılıklar da işlenmiştir. Kültürel haber çerçevelerinde ele alınan bir başka konu da turizm faaliyetleri kapsamında Arap kültürünün gerektirdiği hassasiyetlerin de gösterildiği ve gösterilmesi gerektiği şeklindedir. Yukarıda ki örneklerden de görüleceği üzere Türk kültürünün önemli özellikleri olan misafiri rahat ettirme, güler yüz gösterme gibi özellikler gazete haberlerinde bolca işlenmiştir. Yine yukarıda örnek satırlarda yer verilen bir başka haberde ise Atatürk'e Arap kadınların - Atatürk'ün kadını özgürleştirici adımlar atan bir lider olmasından hareketle duyduğu hayranlık vurgulanmıştır. Özetle kültürel çerçeve içerisinde yer alan haberlerde turizm potansiyeli açısından her iki kültürün birbirini anlaması gerektiği noktası sıklıkla işlenmiştir.

'Politik' haber çerçeveleri

Ele alınan gazetelerin Arap turistler ve Arap turizmine ilişkin en çok kullandıkları üçüncü haber çerçevesi 'politik' haber çerçevesi olmuştur. Toplam haber çerçeveleri içerisinde (371 adet) 33 haber çerçevesi yani toplam haber çerçevelerinin yüzde 8,9'u politika konusu içermiştir. Gazete bazlı bakıldığında ise Arap turist ve turizmi konusuna politik çerçeveden en çok bakan gazete 15 haber çerçevesi ile Günebakış gazetesi olurken, onu 11 haber çerçevesi ile Taka gazetesi izlemiştir. Politik haber çerçevelerini en az kullanan gazete ise 7 haber çerçevesi ile Karadeniz gazetesi olmuştur.

Arap turistleri ve turizmini politik çerçevede ele alan haberlerde turist sayısındaki artışı Türkiye'de 2002 milletvekili genel seçimlerinden bu güne iktidarda olan AK Parti'nin ve kurucu lideri Tayyip Erdoğan'ın Arap ülkeleri ile kurduğu samimi ilişkiye bağlayan bir bakış açısı vardır. Bu saptama çoğu kez gazetelerde ya bir siyasetçiye ya da Arap kökenli bir uzmana dayandırılarak yapılmıştır. Aşağıda bu türden haber çerçevelerinin saptandığı örnekler verilmiştir.

"Arapların Türkiye'ye ilgisi artıyor" (Başlık)

"Arap Ülkeleri Turizm Teşkilatı Başkanı Dr. Bandar Bin Fahd el-Fahid, Arap turistlerin Türkiye'ye olan ilgisinin giderek arttığını, Gezi Parkı odaklı gelişmeleri çok dikkate almadıklarını söyledi...Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlığı döneminde Türkiye'de olumlu gelişmelerin yaşandığını, bunun dünyanın beğenisini kazandığını ve sürdürülmesi gerektiğini kaydeden Fahid, şunları söyledi: 'Erdoğan, göreve geldiği günden bu güne kadar hep yükselme görüyoruz. Tayyip beyin döneminde Arap dünyası ile olan ilişkiler arttı. Türkiye, Arapların en çok tercih ettiği turizm istasyonudur. Görebildiğimiz kadarıyla (Gezi Parkı odaklı) olaylar İstanbul'un belli bölgelerini ilgilendiriyor..." (Karadeniz, 16.06.2013, s.8).

"Yüz yıl sonra gelen dostluk" (Başlık)

"AK Parti Rize Milletvekili Hasan Karal, Araplar ile 100 yıl sonra sağlanan dostluğun bölge turizmini canlandırdığını söyledi. Karal, Batılı ülkelerin Arap ülkelerinin zenginliklerini sömürebilmek için yaklaşık 100 yıldır Araplar ile Türklerin arasını açtığını belirterek, AK Parti iktidarının 100 yıl aradan sonra eski dostluğu yeniden kurduğunu söyledi." (Taka, 26.06.2014, s.7).

"Arapların Başbakan hayranlığı" (Başlık)

"...AK Parti Rize Milletvekili Hasan Karal, Rize'yi geçen yıl çoğunluğu Arap olmak üzere 850 bin turistin ziyaret ettiğini anımsatarak, şunları kaydetti: "İnanış ve tarihi bağlar yönüyle kuvvetli iletişim kurabildiğimiz için

bölgemiz cazibe merkezi haline geldi. Başbakanımızın Arap ülkeleriyle olan iletişimi arttırması, ülkemizin tanıtımı açısından ciddi adım oldu. Arapların ilimizi daha çok ziyaret etmesindeki sebep de Recep Tayyip Erdoğan'ın memleketi olmasıdır..." (Günebakış, 22.06.2014, s.4).

Arap turistlerin politik çerçeveden haber konusu yapıldığı gazete haberlerinde isimleri uzun zamandır bölge kamuoyunun önemli tartışma konularından birisi olan ve Doğu Karadeniz yaylalarını birbirine bağlayacağı söylenen Yeşil Yol Projesi kapsamında da gündeme gelmiştir. Türkiye'den ve bölgeden çeşitli siyasetçi, akademisyen, sivil toplum örgütleri vb. birçok odağın tartıştığı bu meselede gazetelerin politik çerçeve kapsamında ideolojik duruşları da haberlere çokça yansımıştır. Söz konusu haberlerde projeye muhalif olanlar projeyi Karadeniz yaylalarının Araplara pazarlanması olarak sunarken, projeyi destekleyenler bu iddialara söylemleri ile karşı çıkmıştır. Bu türden haber örneklerinde Arap turist bağlamında Arap sermayesi Karadeniz'in yaylalarını 'talan edecek olan' olarak sunulmuştur.

"Yaylalarla vedalaşın!" (Başlık)

"CHP Trabzon Milletvekili Av. Haluk Pekşen, Trabzon'un Yomra ilçesinde basın açıklaması düzenledi. Milletvekili Pekşen, Yeşil Yol denilen projenin Karadeniz yaylalarının her tülü yasal engelin kaldırılarak Araplara pazarlanması projesi olduğunu belirterek, 'Karadenizliler artık yaylalarıyla, ormanlarıyla vedalaşınlar' dedi." (Taka, 23.08.2015, s.7).

'Yeşil Yol'a karşı çıkan Milletvekili Pekşen'den yeni iddia...' (üst başlık)

"Zigana Tüneli ihalesi Yeşil Yol kapsamında yapılmış!" (Başlık)

"...Trabzon'da geçtiğimiz günlerde bir turizm planlaması yapıldığını ifade eden Pekşen, "Bu ülkede gerçekler mutlaka gün ışığına çıkıyor. Önceki gün turizm toplantısında bir kamu bürokratu; 'Biz Karadeniz Bölgesini Dubai'de, Katar'da pazarladık' dedi. Ben de gazetelere bunu söyledim. Yeşil Yol bölgenin uluslararası sermaye çevrelerine pazarlanması, Karadenizlinin elinden gasp edilerek alınmasıdır demiştim..." (Günebakış, 23.08.2015, s.8).

"Yeşil Yol Meclis'te" (Başlık)

CHP Ordu Milletvekili Adıgüzel Yeşil Yol'u TBMM'ye taşıdı. (spot)

"...Adıgüzel, bu projenin yabancı uyruklular özellikle de Arap yerleşimciler için ve maden işletmecileri için yapıldığının doğru olup olmadığını sordu..." (Karadeniz, 15.08.2015, s.5).

Özetle politik haber çerçeveleri kapsamında değerlendirilen haberlerde Arap baharı, Türkiye'de siyasal söyleminde İslami motifler taşıyan bir partinin iktidar olmasının artan Arap turist sayısına etkisi, Arap sermayesinin Karadeniz bölgesinin doğasını öldüreceği şeklindeki söylemler saptanmıştır.

'Sosyal' ve 'dini' haber çerçeveleri

Ele alınan dönem içerisinde her üç gazetede en az 'sosyal' ve 'dini' haber çerçevelerine rastlanmıştır. Her iki haber çerçevesine de ele alınan süreçte 30'ar kez rastlanmıştır. Yani her iki çerçeve toplam 371 haber çerçevesinin ancak yüzde 8,1'ine denk gelmektedirler. Dolayısıyla incelenen gazetelerin Arap turiste ve turizmüne en az sosyal ve dini çerçevelerden baktıklarını söylemek mümkündür.

Hem dini hem de sosyal haber çerçevelerine kendi haberleri içerisinde diğer gazetelere göre en çok yer veren gazete Günebakış gazetesi olmuştur. Gazetenin sosyal haber çerçeveleri kendine ait toplam haber çerçevesinin yüzde 9,8'ini, dini çerçeveler ise yüzde 10,4'ünü oluşturmuştur. Bu çerçevelere en çok yer veren ikinci sıradaki gazete ise Taka gazetesi olmuştur. Gazetede Arap turistlere ilişkin saptanan toplam 113 çerçevenin yüzde 7,1'ini sosyal haber çerçeveleri oluştururken, yüzde 6,2'sini dini haber çerçeveleri oluşturmuştur. Karadeniz gazetesinde ise hem dini hem de sosyal çerçevelerin gazeteye ait tüm haber çerçeveleri içerisinde (85 adet) aldıkları yüzde 5,9'luk payla eşit oranda temsilleri söz konusu olmuştur.

Aşağıda dini haber çerçevesi içerisinde değerlendirilen haberlerden örnekler verilmiştir. Söz konusu haberlerde Arap turistlerin Doğu Karadeniz bölgesini seçmesinin en önemli sebebi olarak Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması birinci sırada işlenen spesifik dini çerçeve olmuştur. Söz konusu haberlerde Türk ve Arapların aynı dinin mensupları olmasının getirdiği avantajların sıklıkla ortaya konulması söz konusu olmuştur. Araplar ile Türk toplumunun aynı dinin mensupları olmasına rağmen farklı mezheplere ait olmasının ortaya çıkarabildiği sorunlar konusunu işleyen bir haber, farklı gazetelerde farklı şekillerde işlenmiştir. Aşağıda örneği görüldüğü gibi Karadeniz gazetesi mezhep farklılığına siyaseti de katarak olayı araştırılması gereken önemli bir iddia olarak ortaya koyarken, Günebakış gazetesi gibi muhafazakar yayın politikası benimsemiş bir gazete aynı olaya hem Arapların hem de Sünni Türklerin tehlike olarak algıladığı Şiiilik açısından bakmıştır. Dini çerçeveler içerisinde bu türden bir haber örneği istisnai olarak gerçekleşmiştir. Genel itibariyle Türkler ve Arapların aynı dinin mensubu olmaları ve bunun doğurduğu yakınlık sıklıkla işlenen söylem olmuştur.

"Araplardan büyük ilgi" (Başlık)

"...Ürdünlüleri, tarihi, tabiatı, denizleri ve güneşinin yanı sıra Türkiye'yi Müslüman bir ülke olduğu için seçiyor." (Karadeniz, 10.06.2013, s.8).

"1 'armut'a 22 gün 'umre'" (Başlık)

"Uzungöl'de mısır satarak geçimini sağlayan Mustafa Karagöz, Suudi turiste mısırın pişmesini beklediği sırada armut ikramında bulundu. İkrandan büyük mutluluk duyan Suudi işadamı, Karagöz ve eşine 22 gün Umre ziyareti hediye etti" (Günebakış, 25.06.2013, s.4).

"Trabzon yeniden Arap Baharı'nı bekliyor" (Başlık)

"...Ramazan ayı nedeniyle memleketlerine dönen Arap turistlerin Ramazan Bayramı ile tekrar Karadeniz Bölgesi ve Trabzon'a geleceğini dile getiren İl Kültür ve Turizm Müdürü..." (Günebakış, 01.08.2013, s.10).

"Uzungöl'de korkutan iddia" (Başlık)

"İŞİD destekçisi olduğu için tepki toplayan ünlü cihatçı Suudi Vahabi imamlarından Muhammet el-Ureyfi, Trabzon'un gözde turizm beldesi Uzungöl'de Cuma namazından sonra hutbe okuttu" (Karadeniz, 29.08.2014, s.10).

"Ehlibeyt Ajansı ayar çekiyor!" (Başlık)

"Trabzon'un Çaykara ilçesi Uzungöl Camii'nde geçen hafta okunan Cuma Hutbesi tartışma yarattı. Coğunluğunu Suudi vatandaşların oluşturduğu Cuma Namazı'nda Suudi Arabistanlı Vaiz Muhammed Ureyfi de bulununca Arap turistlerin ricası üzerine Cuma Hutbesi'ni Ureyfi okudu. Tamamen Arapça olarak okunan hutbe Trabzon'la hiçbir alakası olmayan Ehlibeyt Haber Ajansı'nı ayağa kaldırdı..." (Günebakış, 29.08.2014, s.1).

Sosyal haber çerçevelerine ise Tablo 1 ve 2'den de görüleceği üzere ele alınan dönem içerisinde 2012 yılı ve sonrası yayınlanan haberlerde rastlanmıştır. Arap turistlerin zaman içerisinde artan sayıda bölgeye ziyaret amaçlı gelmelerinin ve hatta mülk edinerek yerleşmeye başlamalarının haber sayısının artışında etkisi vardır. Ele alınan gazetelerde Arap turistlerin sosyal yapıları üzerinde durulan haberler bu çerçeve içerisinde ele alınmıştır. Bu türden haberlere bakıldığında Arap turistlerin aile yapılarının zaman zaman haberlerde olumlu bir özellik olarak işlendiği görülmüştür. Özellikle Avrupalı turiste göre aileleri ile gelmeleri (bireysel gelebilecek turistin ahlaki risk oluşturabileceği kaygıları mevcut) ve daha çok para harcama potansiyelleri haberlerde olumlu olarak işlenen bir çerçevedir. Arap turistin kişilik yapısı ile Türk insanının kişilik yapısı arasında benzerlik kurulması ve Arap insanının sosyal yapısı hakkında bilgiler içeren spesifik haber çerçevelerinin örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

"Kıymetini bilelim" (Başlık)

"Rize'yi ziyaret eden Arap turistlerin neredeyse tamamı aileleri ile birlikte geliyor ve konaklamak için yaylaları ve iç kesimleri tercih ediyor...her yıl aileleri ile buraya gelip tatillerini burada yapmak istiyorlar....Aileleri ile birlikte tatillerini Rize'nin İkizdere ilçesinde geçiren Arap turistler..." (Günebakış, 29.08.2013, s.4).

"Arap turisti yaylanın soğuk suyu cezbetti" (Başlık)

"Türk insanı gibi 'son dakikacı' olan Arap turistler...kafile olarak değil, ailecek ziyareti tercih ediyorlar..." (Karadeniz, 14.07.2013, s.7).

"Arap kadınlar neyi seviyor?" (Başlık)

"Arap turistlerin akın ettiği Uzungöl'de Suriyeli kadınlar atış poligonundan çıkmıyor, Suudi kadınlar ise go-karttan aşağıya inmiyor. Bölgemizi ziyaret eden Arap kadınlar, eğlence aktivitelerinden de geri kalmıyor..." (Günebakış, 26.06.2015, s.1).

Sonuç

Yapılan çalışma yakın zamanlarda siyasetin gölgesinde değişen Türk-Arap ilişkilerinin turizmle ilgili haber içeriğine ve çerçevelerine nasıl yansıtıldığını ortaya koyabilme girişimidir. Bu amaçla seçilen yerel gazetelerde Trabzon'da sayıları hızla artan Arap turistlerin nasıl haber konusu yapıldığı üzerinde durulmuştur. İncelenen haberlerin sayısının son beş yılda artan Arap turist sayısına koşut biçimde hızla arttığı görülmüştür. Bu durum hem artan ziyaretçi sayısı hem de mülk edinip bölgede yaşamayı tercih eden Arapların kamusal alanda daha çok görünür olmaları ile açıklanabilir. Ele alınan gazetelerde hakim haber çerçeveleri ekonomik haber çerçeveleri olmuştur. Yani Trabzon özelinde kamuoyunun önemli bir yansıtıcısı olan yerel gazetelerin, Arap turisti ekonomik haberlerle çerçevelemesi ve okura sunması söz konusu olmuştur. Daha önce de değinildiği gibi uzun yıllardır siyasetin gölgesinde ilerleyen ilişkiler ve yaratılan imajların gazete haberlerinde kendine yer bulamadığı görülmüştür. Türkiye'de son on dört yıldır iktidarda olan ve İslamcı-muhafazakar politikalar üreten ve bu bakımdan dış politikada sosyal ve kültürel bağların olduğu Arap ülkelerine yeniden yönelmeyi tercih eden Adalet ve Kalkınma Partisi politikaları ile değişen Arap algısı ve Arap kamuoyunda yaratılan Türk imajından söz edilebilir. Bu kapsamda da incelenilen haberlerde Arap turistlere ilişkin olumsuz imajlar içeren haberlerin azlığı izlenen bu dış politikanın iç kamuoyunu etkilediği sonucunu doğrulamaktadır.

Trabzon ilinin 1990'lı yılların başında dağılan Sovyetler Birliği'nden gelen Ruslar ile de olumsuz bir ticari tecrübesi olmuştur. Gelen Rus işadamları ve turistler yanlış ticari eylemlerle küstürülmüş ve il ekonomisi için önemli getirileri olabilecek bu kitle bölgeden farklı yerlere gitmiştir. Ele alınan haberlerde Trabzon'un ekonomik anlamda son çıkış yolu olarak görülen Arap turistlerin Rusların uğradığı akıbete uğramaması da en çok işlenen konulardan birisidir. Tarihi İpekyolu'nun bitimi olan ve dolayısıyla daha çok ticaret ve daha sonra da başta fındık olmak üzere çay ve mısır gibi tarım ürünleri ile anılan Trabzon'a yerel ve ulusal birçok aktörün turizm gibi bir rol biçtiği de haberlerden çıkan önemli bir sonuçtur. Yani üreten değil, tüketene hizmet eden bir ekonomik model.

Özetle yapılan çalışmada ekonomi yani sıcak paranın etkisinde Araplara ilişkin olumsuz imajın en azından Trabzon özelinde haber metinlerinde silindiği gibi bir sonuç ortaya çıkmıştır. Yani ekonomik getiri, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde siyasetin yarattığı olumsuzlukları unutturmuş, Araplar 'çok para harcayan', 'ekonomiye can verecek olan', 'Avrupalıya göre tercih edilen' türünden söylemlerle haber metinlerinde olumlulanmışlardır. Mülk edinerek Trabzon'da yaşamaya başlayan Arapların ise olumsuz türden haberlere konu olmadıkları, yani haberlerde olumsuzlanmadıklarına dair bir sonuç da ortaya çıkmıştır. Kısaca yabancı ile yerlinin bir arada yaşama tecrübesini olumsuzlayan haberlere en azından şimdilik rastlanmamıştır. Bu tecrübe arttıkça gazete haberlerinin yeniden incelenmesi ve insanların zihinlerindeki imajların ortaya çıkarılması da araştırılacak başka bir husus olarak olacaktır.

KAYNAKÇA

- BİLGİN, Nuri, (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Siyasal Kitapevi, 2.baskı, Ankara
- BOSTANCI, Mustafa , (2014). "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Hicaz'da Hâkimiyet Mücadelesi", *Gazi, Akademik Bakış*, Cilt 7, Sayı 14, Yaz, s. 117-136.
- CAPELLA, Joseph. N., JAMIESON, Kathleen. H. (1997). *Spiral of cynicism. The press and the public good.*
- ÇİÇEK, M. Talha, (2012). "Erken Cumhuriyet Dönemi Ders Kitapları Çerçevesinde Türk Ulus Kimliği İnşası ve 'Arap İhaneti' ", *Dîvân Disiplinler Arası Çalışmalar Dergisi*, cilt 17 sayı 32, s. 169-188.
- DE VREESE, Claes H. (2005). "News framing: Theory and typology, Information DesigNews framing: Theory and typology", in *Journal + Document* Dubai Fuar Raporu, http://www.tursab.org.tr/dosya/12852/dubai-2015-fuar-raporu_12852_4290183.pdf. Er.tar. 14.03.16.
- DURAN, Hasan, KARACA, Ahmet, (2011). "Tek Parti Dönemi Türk-Arap İlişkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.16, S.3, s.203-216.
- ENTMAN, Robert M. (1993). "Framing: Toward clarification of a fractured paradigm". *Journal of Communication*, 43, p.51-58.
- ENTMAN, Robert M. (1991). "Framing U.S. coverage of international news: Contrasts in narratives of the KAL and Iran air incidents", *Journal of Communication*, 41(4), p. 6-27.
- ERHAN, Çağrı-KÜRKÇÜOĞLU, Ömer, (2005). "İsrail'in Bağımsızlığını Kazanması ve Türkiye'nin Tutumu", içinde, (edt.) Baskın Oran, *Türk Dış Politikası*, cilt 1, iletişim yayınları, 11. Baskı, s.635-641.
- GAMSON, William. A. ,MODIGLIANI, Andre., (1987). "The changing culture of affirmative action". in R. G. Braungart & M. M. Braungart (Eds.), *Research in political sociology* (Vol. 3, p. 137-177). Greenwich, CT: JAI Press
- GAMSON, William. A. , MODIGLIANI, Andre. (1989). "Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach", *American Journal of Sociology*, 95, p. 1-37
- GAMSON, William. A. (1992). *Talking politics*. New York: Cambridge University Press.
- GITLIN, Todd. (1980). *The whole world is watching: Mass media in the making & unmaking of the new left*, Berkeley: University of California Press.
- HALE, William, (2003), *Türk Dış Politikası (1774-2000)*, Petek Demir, (Çev.), Mart Matbaası, İstanbul.
- KAYALI, Hasan, (1992). *Arabs and Young Turks: Ottomanism, Arabism and Islamism in the Ottoman Empire*, Berkeley; California University Press
- KURŞUN, Zekeriya, (1992). *Yol Ayrımında Türk-Arap İlişkileri*, İrfan Yayınevi, İstanbul.
- KÜÇÜKCAN, Talip, (2010). *Arap Image in Turkey*, SETA | Foundation for Political, Economic and Social Research |June| www.setav.org |Report No: 1, <http://arsiv.setav.org/ups/dosya/35086.pdf>, er.tar. 20.03.2016
- KÜRKÇÜOĞLU, Ömer E., (1972), *Türkiye'nin Arap Orta Doğusu'na Karşı Politikası (1945-1970)*, Sevinç Matbaası, Ankara
- NAFİ, Basheer M., (2009). "Araplar ve Modern Türkiye; Algıları Değiştirme Zamanı", *Insight Turkey*, Mayıs, çev. Peren Birsaygılı Mut, er. adr. <http://setav.org/tr/araplar-ve-modern-turkiye-algilari-degistirme-zamani/yorum/748>, er.tar. 19.03.2016
- NELSON, Thomas E. vd., (1997). "Media Framing of a Civil Liberties Conflict and its Effect on Tolerance", *American Political Science Review*, 91 (3).
- NEUMAN ,W. Russell., JUST ,Marion R., CRIGLER Ann, R., (1992). *Common knowledge. News and the construction of political meaning*. Chicago: The University of Chicago Press.
- ÖZARSLAN, Hüseyin, (2007). *Çerçeveleme Yaklaşımı Açısından Haber Çerçevelerinin İzler Kitle Düşünceleri Üzerindeki Etkisi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya
- SCHEUFELE, Dietram A. (1999) "Framing as a Theory of Media Effects", *Journal of Communication*, Winter, Vol. 49, Issue 1.
- SHAH, Dhavan., WATTS, Mark. D. vd., . (2002). "News framing and cueing of issue regimes. Explaining Clinton's public approval in spite of scandal", *Public Opinion Quarterly*, 66, p. 339-370.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk, (2006), *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*, Der Yayınları, İstanbul.
- TANKARD, James, W. (2001). "The empirical approach to the study of media framing", in S. D. Reese, O. H. Gandy & A. E. Grant (Eds.), *Framing public life* (p. 95-106). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- TUCHMAN, Gaye. (1978). *Making news: A study in the construction of reality*. New York: Free Press.
- UZGEL, İlhan, (2014). "Dış politikada değer odaklı siyasetten Ortadoğu gerçeğine" (<http://www.aljazeera.com/tr/gorus/dis-politikada-deger-odakli-siyasetten-ortadogu-gercegine>). Er.tar.20.03.2016).
- YAĞBASAN, Mustafa- GÜNEK, Abdulsamet, (2010). "Arap Medyasında Türkiye'nin Değişen Algısı", *Global Media Journal*, Güz, s.125-151.
- YILMAZ, İbrahim, (2008). "Tarihi ve Edebi Açıda Türk-Arap İlişkileri", *NÜSHA*, Yıl: 8, Sayı: 27, II, s.101-114.